

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС

УДК 328.185.(477) “2014/2018”

Пономаренко В. В.

РІВЕНЬ, СТРУКТУРА І ДИНАМІКА КОРУПЦІЙНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ В ПЕРІОД 2014-2018 РОКІВ

На основі статистичних даних Генеральної прокуратури та судової статистики досліджено рівень, структуру та динаміку корупційної злочинності в Україні за період 2014-2018 років. Предметом аналізу стали ті злочини, які визначені як безумовно корупційні згідно з приміткою ст. 45 Кримінального кодексу України. На підставі аналізу статистичних даних визначаються найбільш поширені види корупційних злочинів. Проведений статистичний аналіз засвідчив “переломність” 2018 року, в якому суттєво зросла кількість зареєстрованих корупційних злочинів, у тому числі окремих їх видів, а також збільшився залишок нерозглянутих справ на початок звітного періоду, кількість справ, що надійшли, та тих, які були розглянуті, а також нерозглянутих на момент завершення звітного періоду справ.

Ключові слова: корупція, корупційний злочин, рівень злочинності, структура злочинності, динаміка злочинності.

В світовому Індексі сприйняття корупції (CPI) від Transparency International за 2017 рік Україна отримала лише 30 балів зі 100 можливих та посіла 130-е місце із 180 держав. Щонайменше, такі позиції нашої держави в світі повинні змусити державу та суспільство призадуматись, провести аналіз та зробити можливі висновки з ситуації, що склалась. За сучасних умов функціонування незалежної демократичної Української держави постає актуальне питання про протидію корупції, яка охопила всі сфери життєдіяльності суспільства. Слід зауважити, що процес боротьби та протидії корупційній злочинності триває як на законодавчому, так і організаційному рівні досить довгий період. Однак, і досі ефективних зрушень у відповідній сфері не спостерігається. Актуальність дослідження кількісних та якісних показників корупційної злочинності посилюється також міжнародними зобов'язаннями України, які наша держава взяла на себе в сфері боротьби з корупцією. В свою чергу, визначення рівня, структури та динаміки корупційної злочинності дасть змогу зрозуміти проблеми й подальші перспективи діяльності держави у відповідній сфері.

Аналіз останніх досліджень і публікацій та виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Серед останніх важливих досліджень проблеми корупційної злочинності в Україні варто зазначити праці таких вітчизняних вчених і дослідників як О. Ю. Бусол, О. І. Бутович, Д. Ю. Кондратов, О. М. Литвак, І. Є. Мезенцева, О. В. Шемякін, Л. М. Шмаль, О. Н. Ярмиш та інших. Однак новизною нашого дослідження буде аналіз на основі статичних даних основних показників корупційної злочинності в Україні за період 2014-2018 років.

Основною метою статті є дослідження рівня, структури та динаміки корупційної злочинності в Україні за період 2014-2018 років.

В кримінології прийнято розглядати рівень, структуру та динаміку злочинності крізь призму її показників. Так, рівень злочинності є її кількісний показник, який вимірюється

сумою вчинених злочинів і осіб, що їх вчинили, за певний звітний період. В свою чергу, структура злочинності постає її якісною характеристикою, й визначає її внутрішню будову, тобто співвідношення між групами злочинів. Окрім цього, динаміка злочинності є показник, що відображає зміну її рівня та структури протягом певного періоду часу [1].

Візьмемо для аналізу рівень, структуру та динаміку корупційної злочинності за період 2014-2018 років. Предметом аналізу у цій статті будуть лише ті правопорушення, що визнані законодавцем безумовно корупційними, тобто, ті, всі ознаки яких свідчать про їх корупційний характер, визначені в законі чи випливають з його змісту [2, с. 120–121]. Водночас згідно з приміткою ст. 45 КК України до корупційних належать умовно корупційні злочини, які визнаються такими лише за умови вчинення їх службовою особою шляхом зловживання службовим становищем.

Таким чином, до безумовно корупційних у примітці ст. 45 КК України віднесено: нецільове використання бюджетних коштів, здійснення видатків бюджету чи надання кредитів з бюджету без встановлених бюджетних призначень або з їх перевищенням (ст. 210), підкуп працівника підприємства, установи чи організації (ст. 354), зловживання владою або службовим становищем (ст. 364), зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми (ст. 364-1), зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги (ст. 365-2), декларування недостовірної інформації (ст. 366-1), прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою (ст. 368), підкуп службової особи юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми (ст. 368-3), підкуп особи, яка надає публічні послуги (ст. 368-4), незаконне збагачення (ст. 368-5), пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі (ст. 369), зловживання впливом (ст. 369-2).

Водночас не всі злочини з вказаного вище переліку становлять предмет дослідження у цій статті. Так, нами не взято до уваги статистичні показники щодо злочинів, передбачених у статтях 366-1 та 368-5 КК України. Адже за період, що аналізується (2014–2018 роки) декларування недостовірної інформації корупційним злочином не визнавалося. Відповідні зміни були внесені до КК України Законом України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення ефективності інституційного механізму запобігання корупції”, що набрав чинності 18 жовтня 2019 року [3]. Що стосується незаконного збагачення (ст. 368-5 КК України), то відповідне діяння було заново криміналізовано відповідно до Закону України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо конфіскації незаконних активів осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, і покарання за набуття таких активів”, що набрав чинності 28 листопада 2019 року [4].

Для кримінологічної характеристики корупційної злочинності, насамперед, будемо використовувати звіти про стан злочинності, які розміщені на сайті Генеральної прокуратури України за 2014–2018 роки [5–9].

Рівень корупційної злочинності за 2014-2018 рр.

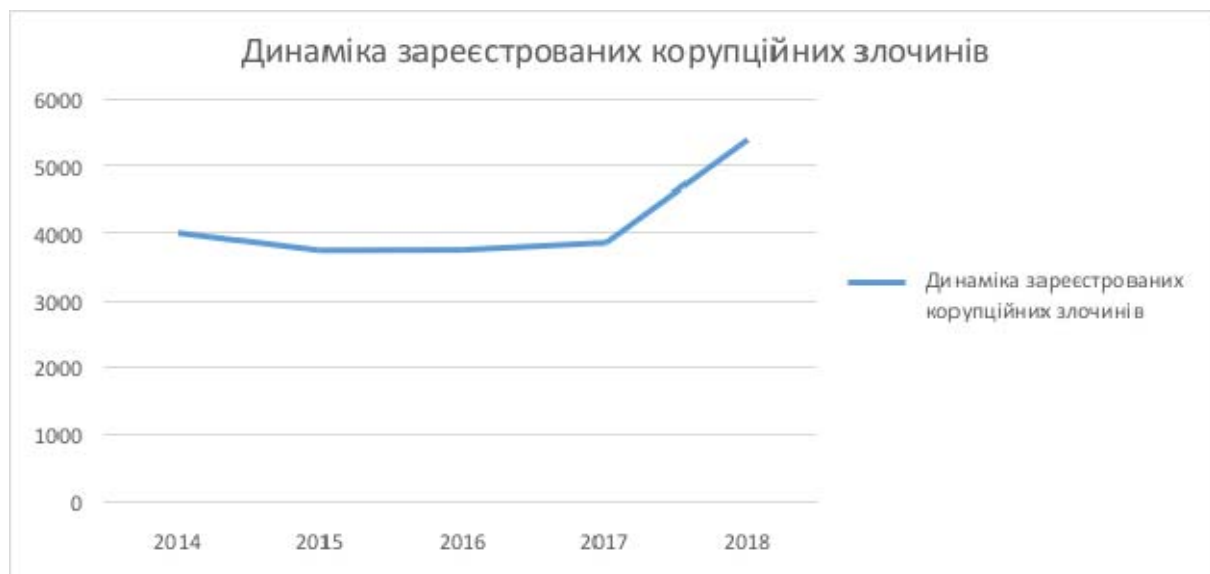
Рік	Кількість зареєстрованих корупційних злочинів	Питома вага, % загальної кількості зареєстрованих злочинів
2014	4033	0,76 (529139)
2015	3769	0,66 (565182)
2016	3776	0,63 (592604)

Рік	Кількість зареєстрованих корупційних злочинів	Питома вага, % загальної кількості зареєстрованих злочинів
2017	3885	0,74 (523911)
2018	5421	1,11 (487133)

Динаміка корупційної злочинності за 2014-2018 рр.

Рік	2014	2015	2016	2017	2018
Зареєстровано злочинів	4033	3769	3776	3885	5421
Приріст до попереднього р., %	–	-0,93	+1	+1,02	+1,39

Зафіксовані в таблицях рівень та динаміка корупційної злочинності за 2014-2018 роки свідчать про зростання кількості корупційних злочинів, починаючи з 2015 року. В свою чергу, порівняно з 2014 роком, у 2015 році спостерігалось суттєве зниження рівня корупційної злочинності. Однак, знову ж таки додамо, починаючи з 2015 року рівень корупційної злочинності зростає щороку щонайменше на 1%. При цьому особливим чином зростання відбулось в 2018 році порівняно з 2017 роком. Зафіксуємо таку динаміку за допомогою діаграми.

Для зручності визначення структури корупційної злочинності сформуємо дві таблиці, адже слід відобразити всі основні види корупційних злочинів, визначених КК України.

Структура корупційної злочинності за 2014-2018 рр.

Рік	Всього зареєстровано	Ст. 210 КК	Питома вага, %	Ст. 354 КК	Питома вага, %	Ст. 364 КК	Питома вага, %	Ст. 364-1 КК	Питома вага, %	Ст. 365-2 КК	Питома вага, %
2014	4033	32	0,79	21	0,52	1975	48,9	425	10,5	63	1,56
2015	3769	23	0,61	29	0,76	2238	59,3	363	9,63	103	2,73
2016	3776	11	0,29	20	0,52	2331	61,7	366	9,69	165	4,36
2017	3885	19	0,48	36	0,92	2286	58,8	287	7,38	211	5,43
2018	5421	16	0,29	33	0,6	2672	49,2	229	4,22	292	5,38

Рік	Ст. 368 КК	Питома вага, %	Ст. 368-2 КК	Питома вага, %	Ст. 368-3 КК	Питома вага, %	Ст. 368-4 КК	Питома вага, %	Ст. 369 КК	Питома вага, %	Ст. 369-2 КК	Питома вага, %
2014	927	22,9	6	0,14	117	2,9	17	0,42	340	8,4	110	2,72
2015	619	16,4	3	0,07	69	1,83	27	0,71	177	4,69	118	3,13
2016	472	12,5	14	0,37	53	1,4	10	0,26	240	6,35	94	2,48
2017	526	13,5	18	0,46	52	1,33	41	1,05	303	7,79	106	2,72
2018	1214	22,39	20	0,36	60	1,1	21	0,38	658	12,1	206	3,8

Зафіксована в таблиці, а далі й у діаграмі статистика щодо кількості зареєстрованих корупційних злочинів засвідчує, що найбільш поширеними серед них є:

1) зловживання владою або службовим становищем (ст. 364 КК України) – середня питома вага складає 55,5 %;

2) зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми (ст. 364-1 КК України) – середня питома вага складає 8,2 %;

3) прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою (ст. 368 КК України) – середня питома вага складає 17,5 %;

4) пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі (ст. 369 КК України) – середня питома вага складає 7,8 %.

При цьому окремо варто відзначити на переломності 2018 року, адже поряд із 2017 роком суттєво підвищилась питома вага вказаних корупційних злочинів у структурі корупційної злочинності.

Наразі проведемо аналіз судової статистики щодо стану розгляду справ у кримінальних провадженнях у першій інстанції за основними видами корупційних злочинів, передбачених у статтях 364, 368 та 369 КК України на основі звітів про кількість осіб засуджених, виправданих, справи щодо яких закрито, неосудних, до яких застосовано примусові заходи медичного характеру та види кримінального покарання за 2014-2018 роки [10–15].

Судова статистика щодо розглянутих справ у кримінальних провадженнях за ст. 364 КК України за 2014-2018 рр.

Рік	Залишок нерозглянутих справ на початок звітного періоду	Надійшло справ	Розглянуто справ	Залишок нерозглянутих справ на кінець звітного періоду	Кількість засуджених	Кількість виправданих	Кількість закритих проваджень
2014	208	80	199	89	121	12	84
2015	79	21	38	62	47	1	18
2016	60	7	21	46	36	22	36
2017	46	4	17	33	23	2	15
2018	558	229	118	440	9	18	50

Судова статистика щодо розглянутих справ у кримінальних провадженнях за ст. 368 КК України за 2014-2018 рр.

Рік	Залишок нерозглянутих справ на початок звітного періоду	Надійшло справ	Розглянуто справ	Залишок нерозглянутих справ на кінець звітного періоду	Кількість засуджених	Кількість виправданих	Кількість закритих проваджень
2014	220	92	169	143	474	26	26
2015	129	24	62	91	442	1	59
2016	88	27	37	78	316	46	12
2017	77	23	25	75	261	61	16
2018	2073	787	434	1639	241	86	8

Судова статистика щодо розглянутих справ у кримінальних провадженнях за ст. 369 КК України за 2014-2018 рр.

Рік	Залишок нерозглянутих справ на початок звітного періоду	Надійшло справ	Розглянуто справ	Залишок нерозглянутих справ на кінець звітного періоду	Кількість засуджених	Кількість виправданих	Кількість закритих проваджень
2014	12	1	9	4	117	3	47
2015	4	-	1	3	128	5	39
2016	3	1	2	2	104	10	25
2017	2	-	-	2	138	8	24
2018	673	478	331	342	282	13	18

Судова статистика розглянутих справ у кримінальних провадженнях за статтями 364, 368, 369 КК України засвідчує тенденцію спаду показників залишку нерозглянутих справ на початок звітного періоду, кількості справ, що надійшли, та тих, які були розглянуті, а також нерозглянутих на момент завершення звітного періоду справ. При цьому переломними постають 2015 та 2018 роки. У 2015 році порівняно з 2014 роком суттєво знизилась усі вказані показники, а в 2018 вони, навпаки, ще більш суттєво зросли.

Що стосується кількості засуджених, виправданих та кількості закритих проваджень, то варто відзначити суттєвий дисбаланс між кількістю засуджених та кількістю виправданих осіб (перший показник переважно в кілька разів перевищує другий). В свою чергу, кількість закритих проваджень в цілому перевищує кількість виправданих осіб.

В цілому весь статистичний аналіз засвідчує “переломність” 2018 року, в якому суттєво зросла кількість зареєстрованих корупційних злочинів, в тому числі окремих їх видів, а також суттєве зростання залишку нерозглянутих справ на початок звітного періоду, кількості справ, що надійшли, та тих, які були розглянуті, а також нерозглянутих на момент завершення звітного періоду справ.

Вказане, на нашу думку, може бути пов’язане з наступним:

А) активізацією діяльності правоохоронних, у тому числі й антикорупційних органів у сфері протидії та боротьби з корупцією;

Б) посиленням впливу міжнародного співтовариства на Україну щодо виконання нею відповідних зобов’язань у сфері боротьби з корупцією;

В) запровадженням електронного декларування та іншими факторами.

Здійснений аналіз рівня, структури та динаміки корупційної злочинності показав “переломність” 2018 року, в якому суттєво зросла кількість зареєстрованих корупційних злочинів, в тому числі окремих їх видів, а також суттєве зростання залишку нерозглянутих справ на початок звітного періоду, кількості справ, що надійшли, та тих, які були розглянуті, а також нерозглянутих на момент завершення звітного періоду справ. З точки зору своєї структури, найбільш поширеними корупційними злочинами постають ті, що передбачені у статтях 364, 364-1, 368 та 369 КК України. В свою чергу, звертає на себе увагу незначна кількість розглянутих судами першої інстанції справ у кримінальних провадженнях щодо корупційних злочинів порівняно з тими, що залишились на момент початку звітного періоду, і тими що надійшли протягом цього періоду. Вказане ще більш показує необхідність подальшого реформування судової системи України, зокрема й у напрямку ефективності здійснення правосуддя щодо корупційної злочинності.

Використана література:

1. Фіалка М. І. Показники злочинності. Вісник Асоціації кримінального права України. 2016. № 2. С. 361–367.
2. Бусол О. Ю. Протидія корупційній злочинності в Україні в контексті сучасної антикорупційної стратегії : дис. д-ра юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2015. 479 с.
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення ефективності інституційного механізму запобігання корупції: Закон України від 02.10.2019 № 140-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/140-20#n23> (дата відвідування: 12.01.2019).
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо конфіскації незаконних активів осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, і покарання за набуття таких активів Закон України від 31.10.2019 № 263-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/263-20#n13> (дата відвідування: 12.01.2019).
5. Єдиний звіт про кримінальні корупційні правопорушення за січень-грудень 2014 року URL: https://old.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=111482&libid= (дата відвідування: 12.01.2019).
6. Єдиний звіт про кримінальні корупційні правопорушення за січень-грудень 2015 року URL: https://old.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=111482&libid= (дата відвідування: 12.01.2019).
7. Єдиний звіт про кримінальні корупційні правопорушення за січень-грудень 2016 року URL: https://old.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=112173&libid= (дата відвідування: 12.01.2019).
8. Єдиний звіт про кримінальні корупційні правопорушення за січень-грудень 2017 року URL: https://old.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=113281&libid=100820 (дата відвідування: 12.01.2019).
9. Єдиний звіт про кримінальні корупційні правопорушення за січень-грудень 2018 року URL: https://old.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=113281&libid=100820# (дата відвідування: 12.01.2019).
10. Звіт про кількість осіб засуджених, виправданих, справи щодо яких закрито, неосудних, до яких застосовано примусові заходи медичного характеру та види кримінального покарання за 2014 рік (форма 6). URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/lkflghkjlh (дата відвідування: 12.01.2019).
11. Звіт про кількість осіб засуджених, виправданих, справи щодо яких закрито, неосудних, до яких застосовано примусові заходи медичного характеру та види кримінального покарання за 2015 рік (форма 6). URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/Sud_statustuka_Zvit_2015 (дата відвідування: 12.01.2019).
12. Звіт про кількість осіб засуджених, виправданих, справи щодо яких закрито, неосудних, до яких застосовано примусові заходи медичного характеру та види кримінального покарання за 2016 рік (форма 6). URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/2016_zvit (дата відвідування: 12.01.2019).
13. Звіт про кількість осіб засуджених, виправданих, справи щодо яких закрито, неосудних, до яких застосовано примусові заходи медичного характеру та види кримінального покарання за 2017 рік (форма 6). URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/trik_2017 (дата відвідування: 12.01.2019).
14. Звіт про кількість осіб засуджених, виправданих, справи щодо яких закрито, неосудних, до яких застосовано примусові заходи медичного характеру та види кримінального покарання за 2018 рік (форма 6). URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/trik_2018 (дата відвідування: 12.01.2019).

Ponomarenko V. The level, structure and dynamics of corruption crime in Ukraine in the 2014-2018.

Based on the statistics of the Prosecutor General's Office and the judicial statistics, the level, structure and dynamics of corruption crime in Ukraine in 2014-2018 have been investigated. The subject of analysis was those crimes that were identified as unconditionally corrupt according to the note to art. 45 of the Criminal Code of Ukraine. Based on the analysis of statistics, the most common types of corruption crimes are identified. The statistical analysis showed a "turning point" in 2018, which significantly increased the number of registered corruption crimes, including their individual types, as well as a significant increase in the number of pending cases at the beginning of the reporting period, the number of cases received and those considered, as well as the pending cases at the end of the reporting period. This is related to the following factors: intensification of the activities of law enforcement agencies, including anti-corruption bodies in the sphere of counteraction and combating corruption; increasing the influence of the international community on Ukraine in fulfilling its relevant commitments in the field of anti-corruption; introduction of electronic declaration and other factors.

Keywords: *corruption, corruption crime, level of crime, structure of crime, dynamics of crime.*